

Gospodarstwa Edukacyjne – raport z badań ilościowych (gospodarze)

Pierwszą część badań przeprowadzono w okresie od października 2022 roku do maja 2023 roku, wśród osób prowadzących gospodarstwa edukacyjne. W badaniu wzięło udział 58 gospodarzy z 5 województw przewidzianych w projekcie „Gospodarstwo edukacyjne – innowacyjna forma przedsiębiorczości na obszarach wiejskich”, tj. z kujawsko-pomorskiego, zachodniopomorskiego, dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego. Nie wszystkie kwestionariusze zostały jednak wypełnione kompletnie, więc ostatecznie do badań wybrano odpowiedzi udzielone przez 50 respondentów. Kwestionariusz ankiety online przeprowadzono za pomocą techniki (*Computer Assisted Web Interviews*, CAWI).

Respondenci stanowili dość zróżnicowaną grupę. Zdecydowana większość to kobiety, choć i zdarzały się odpowiedzi sugerujące, że tej informacji nie chcą ujawniać. Stąd też (co nie jest zwyczajowe) postanowiono zrezygnować z prezentowania metryczki dotyczącej płci. Z grupy 50 respondentów aż 33 deklaroowało posiadanie wyższego wykształcenia, a pozostali co najmniej średnie. Interesująco przedstawia się jednak wachlarz deklarowanych kwalifikacji zawodowych. Wśród respondentów byli rolnicy, pszczelarze i stolarze, nauczyciele i pedagodzy, biotechnolodzy, radiolodzy, architekci krajobrazu, ekonomiści, księgowi, inżynierowie rolnictwa i ogrodnictwa, technicy samochodowi, technolodzy żywności, technicy ogrodnictwa, turystyki i hotelarstwa oraz animatorzy kultury i jeden socjolog i terapeuta. Zdecydowana większość, bo aż 40 respondentów posiada jednak status rolnika deklarując przy tym prowadzenie gospodarstwa rolnego. Najdłużej prowadzone gospodarstwo edukacyjne jest z 2000 roku, a najkrócej z 2022. Tylko 38 respondentów odpowiedziało na pytanie dotyczące roku rozpoczęcia działalności edukacyjnej, a spośród tych, którzy udzielili odpowiedzi można wnioskować, że średnio ich doświadczenie w zakresie gospodarstwa edukacyjnego wynosi 10 lat. Połowa respondentów prowadzi poza gospodarstwem edukacyjnym także działalność pozarolniczą, choć przy okazji wskazują, że ich głównym źródłem dochodu jest gospodarstwo rolne. Wśród gospodarzy przeważają właściciele małych gospodarstw do 5ha (17 wskazań) i gospodarstw do 10ha (15 wskazań). Tylko 4 prowadzi gospodarstwo do 1h i gospodarstwo do 20h a 10 gospodarzy deklaruje zarządzanie dużym gospodarstwem do 50ha lub nawet powyżej 50h (Tabela 28).

Tabela 1. Główny motyw rozpoczęcia działalności edukacyjnej

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Szansa na uzyskanie dodatkowego dochodu	15
2	Potrzeba podzielenia się swoją pasją, wiedzą lub umiejętnościami	11
3	Pragnienie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi / tradycyjnego krajobrazu wsi	8
4	Radość płynąca z pracy z dziećmi i młodzieżą	6
5	Pragnienie edukacji młodszych pokoleń	4
6	Możliwość promocji i sprzedaży produktów z gospodarstwa	3
7	Nowe wyzwanie dla rozwoju osobistego	2
8	Chęć zagospodarowania wolnego czasu / urozmaicenia codziennego życia	1
9	Możliwość zareklamowania innej działalności obiektu (np. bazy noclegowej)	0
10	Potrzeba przekwalifikowania się z działalności rolniczej na pozarolniczą	0
	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 2. Dodatkowe motywacje rozpoczęcia działalności edukacyjnej*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Szansa na uzyskanie dodatkowego dochodu	21
2	Pragnienie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi / tradycyjnego krajobrazu wsi	17
3	Pragnienie edukacji młodszych pokoleń	17
4	Nowe wyzwanie dla rozwoju osobistego	15
5	Radość płynąca z pracy z dziećmi i młodzieżą	11
6	Możliwość promocji i sprzedaży produktów z gospodarstwa	6
7	Potrzeba przekwalifikowania się z działalności rolniczej na pozarolniczą	2
8	Chęć zagospodarowania wolnego czasu / urozmaicenia codziennego życia	1
9	Możliwość zareklamowania innej działalności obiektu (np. bazy noclegowej)	1
10	Potrzeba podzielenia się swoją pasją, wiedzą lub umiejętnościami	0
11	Razem	91

Źródło: Badania własne 2023

*można było zaznaczyć dwie odpowiedzi

Tabela 3. Najistotniejsze zasoby gospodarstwa w momencie rozpoczynania działalności edukacyjnej

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Zaczyinałem od „zera”, to moja pierwsza inwestycja/działalność na wsi	10
2	Utrzymywanie zwierząt dla celów związanych z turystyką i rekreacją (konie, alpaki itp.)	6
3	Doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa agroturystycznego / obsłudze gości	6
4	Rozbudowana infrastruktura gospodarstwa (dom wypoczynkowy, pomieszczenia gospodarcze i socjalne, wiaty, świetlice, ogród, stajnia itp.)	4
5	Doświadczenie pedagogiczne (gospodarza lub innych członków rodziny / znajomych, zaangażowanych w działalność gospodarstwa edukacyjnego)	4
6	Produkcja roślinna	4
7	Uprawy lub hodowle specjalne (pszczelarstwo, ogrodnictwo itp.)	4
8	Chów zwierząt gospodarskich (krowy, świny, owce itp.)	3
9	Okolica o unikatowych warunkach krajobrazu	3
10	Zbiór pamiątkowych przedmiotów związanych z życiem i pracą na wsi	3
11	Działalność z zakresu przetwórstwa spożywczego (serowarstwo, winiarstwo itp.)	1
12	Okolica posiadająca bogate dziedzictwo kulturowe / historyczne	1
13	Rodzina mieszkająca na wsi, na którą można liczyć	1
14	Sąsiedzi i inni znajomi, którzy są zawsze chętni do współpracy	0
15	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 4. Dodatkowe zasoby i walory gospodarstwa w momencie rozpoczynania działalności edukacyjnej*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Doświadczenie pedagogiczne (gospodarza lub innych członków rodziny / znajomych, zaangażowanych w działalność gospodarstwa edukacyjnego)	19
2	Okolica posiadająca bogate dziedzictwo kulturowe / historyczne	10
3	Doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa agroturystycznego / obsłudze gości	10
4	Okolica o unikatowych warunkach krajobrazu	9
5	Utrzymywanie zwierząt dla celów związanych z turystyką i rekreacją (konie, alpaki, drób ozdobny itp.)	8
6	Produkcja roślinna	7
7	Zbiór pamiątkowych przedmiotów związanych z życiem i pracą na wsi	7
8	Uprawy lub hodowle specjalne (pszczelarstwo, ogrodnictwo itp.)	6
9	Rozbudowana infrastruktura gospodarstwa (dom wypoczynkowy, pomieszczenia gospodarcze i socjalne, wiaty, świetlice, ogród, stajnia itp.)	6
10	Chów zwierząt gospodarskich (krowy, świnie, owce itp.)	5
11	Działalność z zakresu przetwórstwa spożywczego (serowarstwo, winiarstwo itp.)	5
12	Rodzina mieszkająca na wsi, na którą można liczyć	3
13	Sąsiedzi i inni znajomi, którzy są zawsze chętni do współpracy	2
14	Zaczynełam od „zera”, to moja pierwsza inwestycja/działalność na wsi	0
15	Suma	97

Źródło: Badania własne 2023

*można było zaznaczyć dwie odpowiedzi

Tabela 5. Najważniejsza bariera wpływająca na funkcjonowania Państwa gospodarstwa edukacyjnego

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Niewystarczająca promocja idei gospodarstw edukacyjnych w placówkach oświatowych	13
2	Brak środków finansowych własnych	12
3	Brak pewnego i stałego wsparcia finansowego zewnętrznego (fundusze unijne, krajowe)	11
4	Zmienność przepisów prawnych i fiskalnych	6
5	Ogólny marazm w wiosce i brak inicjatyw społecznych	3
6	Brak współpracy z samorządem / radnymi	2
7	Niezdrowa konkurencja ze strony właścicieli innych obiektów turystycznych	2
8	Brak chęci współpracy / życzliwości ze strony najbliższych sąsiadów	1
9	Niewystarczająca pomoc instytucjonalna (doradcza, szkoleniowa)	0
10	Bariery płynące z sytuacji prywatnej (zdrowie, sytuacja rodzinna itp.)	0
11	Niezdrowa konkurencja ze strony właścicieli innych gospodarstw edukacyjnych	0
12	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 6. Dodatkowe trudności poza wskazanymi w tabeli 5*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Zmienność przepisów prawnych i fiskalnych	14
2	Niewystarczająca promocja idei gospodarstw edukacyjnych w placówkach oświatowych	14
3	Brak współpracy z samorządem / radnymi	12
4	Brak pewnego i stałego wsparcia finansowego zewnętrznego (fundusze unijne, krajowe)	12
5	Brak środków finansowych własnych	9
6	Niewystarczająca pomoc instytucjonalna (doradcza, szkoleniowa)	7
7	Bariery płynące z sytuacji prywatnej (zdrowie, sytuacja rodzinna itp.)	5
8	Ogólny marazm w wiosce i brak inicjatyw społecznych	5
9	Brak chęci współpracy / życzliwości ze strony najbliższych sąsiadów	3
10	Niezdrowa konkurencja ze strony właścicieli innych obiektów turystycznych	1
11	Pandemia COVID	1
12	Razem	83

Źródło: Badania własne 2023

*można było zaznaczyć dwie odpowiedzi

Tabela 7. Główne źródła finansowania Państwa gospodarstwa edukacyjnego na etapie rozpoczynania działalności*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Własne oszczędności	47
2	Wsparcie finansowe pochodzące ze środków unijnych lub krajowych	14
3	Kredyt	9
4	Pożyczka lub darowizna od rodziny	4
5	Razem	74

Źródło: Badania własne 2023

*można było zaznaczyć kilka odpowiedzi

Tabela 8. Główne źródła finansowania gospodarstwa edukacyjnego po rozpoczęciu działalności, w tym środki na rozwój

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Przychody z działalności gospodarstwa edukacyjnego	34
2	Przychody z innych źródeł	32
3	Wsparcie finansowe pochodzące ze środków unijnych lub krajowych	12
4	Kredyt	2
5	Pożyczka lub darowizna od rodziny	2
6	Razem	82

Źródło: Badania własne 2023

*można było zaznaczyć kilka odpowiedzi

Tabela 9. Działalność edukacyjna a zmiany w gospodarstwie*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Uruchomiliśmy nowe programy edukacyjne	41
2	Wprowadziliśmy możliwość zakupu pamiątek z gospodarstwa	19
3	Rozwinęliśmy działalność agroturystyczną	13
4	Rozpoczęliśmy dodatkową produkcję zwierzęcą lub roślinną	10
5	Rozpoczęliśmy działalność z zakresu przetwórstwa spożywczego (np. serowarstwo, piekarnictwo)	10
6	Nic się nie zmieniło	6
7	Rozpoczęliśmy działalność agroturystyczną	4
8	Ograniczyliśmy produkcję zwierzęcą lub roślinną	2
9	Całkowicie zakończyliśmy działalność agroturystyczną	1
10	Ograniczyliśmy działalność agroturystyczną	1
11	Zatrudniliśmy osoby do pomocy	1
12	Inne	
13	Razem	108

Źródło: Badania własne 2023

*można było zaznaczyć kilka odpowiedzi

Tabela 10. Osoby prowadzące zajęcia edukacyjne w gospodarstwie

	Edukacja regionalna	Ekologia	Kuchnia domowa	Ginące zawody	Przetwórstwo spożywcze	Przyroda	Rękodzieło artystyczne	Rolnictwo i zajęcia gosp.	Tradycyjna żywność	Zajęcia rekreacyjne	Zajęcia sportowe	Zwyczaje i obrzędy	Suma
Gospodarz	26	28	21	19	17	23	18	24	25	16	10	20	247
Osoba z zewnątrz lub gość specjalny	3	4	3	4	3	4	6	3	3	9	8	4	54
Opiekun grupy	0	0	2	1	0	1	1	1	1	2	0	0	9

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 11. Grupy, które są najczęściej uczestnikami zajęć edukacyjnych w gospodarstwie

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Przedszkole	12
2	Klasy I-III	16
3	Klasy IV-VIII	16
4	Szkoła średnia	6
	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023

Zapytano także gospodarzy o to, jaki program edukacyjny cieszy się u nich największym zainteresowaniem? Ogólnie można wnioskować z nazw wymienionych zajęć edukacyjnych, że najczęściej z oferty wybierane są programy obejmujące zajęcia kulinarne (pieczenie chleba i bułek, przygotowywanie przetworów z owoców i warzyw oraz pozyskiwanie miodu), następnie zajęcia artystyczno-plastyczne z wykorzystaniem wełny z alpaki i owiec, w tym barwienie tkanin oraz lekcje z zakresu podstawowych zasad prowadzenia gospodarstwa rolnego (w tym wykopki, prowadzenie sadu i ogrodu, zasady

uprawy ziół i lawendy oraz hodowla kóz, alpак, owiec i koni, jak również zagospodarowanie odpadów organicznych, produkcja kompostu i wermikompostu). Z deklaracji gospodarzy wynika, że dużym zainteresowaniem cieszą się zajęcia terenowe prowadzone w formie gier i zabaw, których przewodnim tematem jest bioróżnorodność, ekologia, ginące zawody, historia regionu i związane z nim tradycje.

Tabela 12. Grupy, które najczęściej korzystają z programów o największym zainteresowaniu*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Przedszkole	0
2	Klasy I-III szkoły podstawowej	50
3	Klasy IV-VIII szkoły podstawowej	20
4	Szkoła średnia	6
5	Razem	76

Źródło: Badania własne 2023

*można było zaznaczyć kilka odpowiedzi

Tabela 13. Deklarowane programy edukacyjne wprowadzone w przyszłości

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Ginące zawody i zanikające umiejętności	16
2	Życie na wsi i ekosystem	11
3	Tradycje kulinarne i obrzędy	7
4	Nie planujemy zmian	2
5	Udoskonalenie już istniejących zajęć	2
6	Brak odpowiedzi	12
7	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023

Biorąc pod uwagę zaangażowanie gospodarzy w tworzenie oferty edukacyjnej interesująco przedstawiają się także prognozy rozwoju gospodarstwa edukacyjnego. Respondenci w najbliższych planach mają zamiar poszerzyć swoją ofertę o florystykę, ziołolecznictwo i zielarstwo, kosmetologię, elementy medycyny naturalnej, oraz przybliżyć jeszcze bardziej istotę zajęć rolniczych ukierunkowanych na prowadzenie małego, nieprzemysłowego gospodarstwa. W planach jest także założenie lepidopterarium, czyli motylarni, która ma być pretekstem do wyjaśniania roli motyli i owadów w ekosystemie. Pomysły gospodarzy wpisują się także w ideę zrównoważonego rozwoju poprzez inicjatywy projektowania ekologicznego łączącego zrównoważoną architekturę z systemem rolniczym na wzór ekosystemów naturalnych, co nazywamy permakulturą. Równie obiecująco przedstawia się ogólny zamysł rozwoju oferty ukierunkowanej na zróżnicowanych odbiorców, czyli uczniów z klas, czy szkół, które jeszcze nie brały udziału w zajęciach z gospodarstwie edukacyjnym. Prawie połowa respondentów planuje skierowanie nowych ofert do grup

przedszkolnych i do szkół średnich, a ponad połowa do klas IV-VIII szkoły podstawowej. Największą grupę przyszłych odbiorców mają jednak stanowić klasy I-III (Tab. 14).

Tabela.14 Ukierunkowanie przyszłej oferty z podziałem na grupy odbiorców.*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba
1	Przedszkole	23
2	Klasy I-III szkoły podstawowej	31
3	Klasy IV-VIII szkoły podstawowej	28
4	Szkoła średnia	24
5	Razem	106

Źródło: Badania własne 2023

*Można było zaznaczyć kilka odpowiedzi

Tabela 15. Orientacyjna liczba przeprowadzonych zajęć edukacyjnych w roku kalendarzowym przed pandemią (przed 03.2019) i w trakcie pandemii.

Lp.	Wyszczególnienie	Zajęcia przed pandemią	Zajęcia w trakcie pandemii
1	0	9	27
2	od 1 do 10	6	11
3	od 11 do 20	10	4
4	od 21 do 30	6	4
5	od 31 do 100	13	4
6	powyżej 100	6	0
7	Razem	50	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 16. Czy te same szkoły wracają do Państwa obiektu, aby uczestniczyć w pozostałych zajęciach oferowanych w ramach działania gospodarstwa edukacyjnego?

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Tak, zazwyczaj szkoły korzystają z naszej oferty kilka razy do roku (wizyta w naszym obiekcie jest stałym elementem ich działalności edukacyjnej)	22
2	Tak, ale jest to raczej współpraca okazjonalna	22
3	Tak, ale bardzo rzadko	4
4	Nie wracają, nie ma to dla grup specjalnego znaczenia	0
5	Nie wiem, trudno powiedzieć	2
6	Suma	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 17. Czy szkoły korzystają z programów wymagających kilkukrotnego przyjazdu, związanych np. z następowaniem po sobie naturalnych cykli (wysiew, pielęgnacja, zbiór lub pory roku)?

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Tak, często	4
3	Tak, ale rzadko	12
4	Nie	34
5	Suma	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 18. Czy Państwa gospodarstwo edukacyjne należy do jakiegokolwiek organizacji?

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Tak	31
2	Nie	19
3	Suma	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 19. Do jakich? *

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	OSZE	25
2	Organizacje Turystyczne	8
3	KSOW	1
4	LGD	2
5	Inne stowarzyszenia	3
6	Brak odpowiedzi	19
7	Razem	58

Źródło: Badania własne 2023

*Można było zaznaczyć kilka odpowiedzi

Tabela 20. Ocena współpracy z innymi podmiotami

Lp.	Wyszczególnienie	Szkoła i nauczyciele	OSZE	ODR	JST	NGO*
1	Bardzo dobrze	15	17	10	5	8
2	Raczej dobrze	32	24	26	9	17
3	Nie wiem jak to ocenić / nie dotyczy	2	9	14	20	15
4	Raczej niedobrze	1	0	0	7	6
5	Zdecydowanie źle	0	0	0	9	4
6	Razem	50	50	50	50	50

Źródło: Badania własne 2023

*NGO – kluby, związki, fundacje, stowarzyszenia, organizacje turystyczne itd.

Tabela 21. Kto w kontekście współpracy z instytucjami oświatowymi zazwyczaj jest jej inicjatorem?

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Gospodarstwo (gospodarz lub pracownik)	13
2	Pośrednik (np. Biuro podróży)	4
3	Pół na pół, trudno powiedzieć	7
4	Szkoła/przedszkole (wychowawcy, nauczyciele)	26
5	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 22. Instytucje lub organizacje, które powinny lub mogłyby zwiększyć swoją aktywność w promocji gospodarstwa edukacyjnego.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	JST	16
2	Kuratorium Oświaty/MEN	9
3	ODR/WODR	6
4	LGD	5
5	ROT/LOT	4
6	Trudno powiedzieć	4
7	Inne	12
8	Razem	56

Źródło: Badania własne 2023

*Można było zaznaczyć kilka odpowiedzi

Inne: Witryna Wiejska, OSZE, NGOsy, Nadleśnictwo, KOWR, Agencje Sportu i Promocji, Szkoły, MRiRW,

Tabela 23. Czy Państwa oferta edukacyjna uwzględnia treści podstawy programowej?

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Nie	3
2	Nie zastanawiałem/am się nad tym	5
3	Tak	23
4	Tak, ale w niewielkim stopniu	5
5	Tak, w szerokim zakresie	14
6	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 24. Czy w kontakcie z nauczycielami (opiekunami grup/wychowawcami) rozmawiacie Państwo o spójności oferty gospodarstwa edukacyjnego z podstawą programową?

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Nie	12
2	Tak	14
3	Tak, ale rzadko	14
4	Tak, często	10
5	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 25. Czy w kontakcie z nauczycielami (opiekunami grup/wychowawcami) rozmawiacie o spójności danego programu edukacyjnego z programem realizowanym na konkretnym przedmiocie szkolnym?

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Nie	10
2	Tak	11
3	Tak, ale rzadko	19
4	Tak, często	10
5	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 26. Który z wymienionych niżej opisów najlepiej charakteryzuje nauczycieli (opiekunów grup) korzystających z Państwa oferty edukacyjnej?*

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Zaangażowani, którzy uczestniczą razem z uczniami w realizowanych zajęciach	33
2	Zaangażowani, ale tylko w kwestii zapewnienia uczniom opieki podczas wyjazdu ze szkoły	18
3	Bierni i niezaangażowani w zajęcia prowadzone w gospodarstwie, traktując to jako „wolny czas dla siebie”	12
4	Niezaangażowani w zajęcia, ale przedstawiających konkretne oczekiwania wobec realizowanego programu	5
5	Zaangażowani, którzy uczestniczą razem z uczniami w realizowanych zajęciach i proponują własne, często ciekawe pomysły (konkursy, gry, zadania)	4
6	Bierni i niezaangażowani w zajęcia, ale przedstawiających konkretne oczekiwania wobec realizowanego programu	2
7	Są tacy i tacy	1
8	Razem	75

Źródło: Badania własne 2023

*Można było zaznaczyć kilka odpowiedzi

W formie pytania otwartego zapytano gospodarzy, co w ich opinii należałoby zrobić lub co musiałoby się zmienić, aby gospodarstwo edukacyjne mogło być partnerem instytucji oświatowych w realizacji podstawy programowej? Respondenci zwracali przede wszystkim uwagę na brak konkretnych wytycznych po stronie szkół w zakresie dostosowania zajęć w gospodarstwie edukacyjnym do podstawy programowej, a także brak komunikacji pomiędzy szkołą a gospodarstwem w kwestii np. zmian w podstawie programowej, które mogłyby być wpisane w ofertę edukacyjną w gospodarstwie. Respondenci uważają, że część szkół nie traktuje poważnie lekcji w gospodarstwie edukacyjnym. Następnie uważa się, że problemem jest brak finansowania wyjazdów, w tym przede wszystkim transportu uczniów do gospodarstwa. Zdaniem respondentów problemem jest także niewystarczająca promocja idei gospodarstwa edukacyjnego ze strony instytucji centralnych, takich jak MRWiR, czy MEN. Także szkoły na swoim terenie nie promują wystarczająco tej formy edukacji wśród nauczycieli i rodziców. Wszystko to sprawia, że zdaniem respondentów wielu nauczycieli nie traktuje ich jako poważnych partnerów w edukacji, a przecież edukacja z zagrodzie (co podkreślają gospodarze) daje unikalną możliwość przełożenia wielu teorii w praktykę, a tej zdaniem respondentów wyraźnie uczniom brakuje. Tymczasem wiele zajęć oferowanych w gospodarstwie wymaga cykliczności, tak jak w szkole i choć grupa uczestniczy w zajęciach w terenie, to zdarza się, że nie są one kompletne, na przykład przy prezentowaniu następstw cykliczności wzrostu plonów, czy związku pór roku z produkcją, hodowlą i rytmem życia nie tylko gospodarstwa, ale i całej wsi. W tym miejscu ponownie pojawia się komentarz dotyczący braku środków na transport tej samej grupy, która z braku finansowania nie ma możliwość doświadczenia takiego programu. Gospodarze są więc otwarci nie tylko na szkoły, ale także na przedstawicieli innych instytucji, takich jak Kuratorium Oświaty w celu podjęcia współpracy w zakresie dostosowania zajęć do programu nauczania. Sami gospodarze nie są w stanie tego osiągnąć, bo albo w większości nie potrafią i nie mają wystarczającej wiedzy, jak to zrobić. Tymczasem zdaniem respondentów gospodarze są zainteresowani udoskonaleniem swojej oferty w kierunku jej spójności z podstawą programową, co w jeszcze większym stopniu przyczyniłoby się do utrwalenia współpracy pomiędzy szkołą a zagrodą. W ten sposób wiele zajęć mogłoby być na stałe wpisanych w roczny program zajęć każdej klasy. To wydaje się jednak mało prawdopodobne, ponieważ gospodarze mają świadomość przeładowania planu zajęć nadmiernie rozbudowanej podstawy programowej, a co za tym idzie braku realnego miejsca w planie lekcji na takie zajęcia. Zwracano także uwagę na kanały promocji gospodarstwa edukacyjnego, gdzie nierzadko większość zależy od opinii wychowawcy, który może, ale nie musi zareklamować innemu nauczycielowi zajęcia edukacyjne w gospodarstwie.

Innymi słowy zauważa się brak rozwiązań systemowych pomiędzy instytucjami pozostawiając sprawę tzw. marketingowi szeptanemu, czyli polecania zajęć przez nauczycieli.

Zdaniem respondentów nie promuje się pozytywnych aspektów edukacji w zagrodzie wśród rodziców, którzy co prawda wiedzą, że dziecko pojechało do gospodarstwa, ale na wycieczkę, a nie na lekcję. W dodatku część gospodarstw wyraźnie podkreśla w swojej ofercie możliwość uczestniczenia w zajęciach dzieci z niepełnosprawnością, co w ich opinii jest wyjątkową sytuacją nie tylko edukacyjną ale i terapeutyczną. Gospodarze byli także krytyczni wobec siebie samych, czy mówiąc ściślej wobec innych gospodarzy. Zwracali na przykład uwagę na to, że niektóre gospodarstwa w większym stopniu promują swój „sklepik z pamiątkami” niż edukację. Ale też i usprawiedliwiają taką postawę brakiem stabilności finansowej, bez której w ogóle by takie zajęcia nie mogły się odbyć.

W kolejnym pytaniu otwartym poproszono o opisanie działań promocyjnych i marketingowych stosowanych w gospodarstwie w celu zwiększenia zainteresowania ofertą edukacyjną. Przede wszystkim są to ulotki i oferty wysyłane drogą elektroniczną i prowadzenie strony www i oczywiście działania w mediach społecznościowych, czy reklama w Google. Respondenci podkreślają także znaczenie promocji w mediach społecznościowych przez samych uczestników zajęć, którzy jeśli są zadowoleni chętnie opowiadają o tym na swoich profilach. Często podkreślano także rolę marketingu szeptanego, czyli nieformalnego polecania zajęć pomiędzy wychowawcami i opiekunami. Jak wyjaśnia jeden z respondentów: „pocztą pantoflowa cudnie działa”, a inny dodaje, że „najlepiej informacja przechodzi drogą od człowieka do człowieka”. Niektórzy podejmują także próby bezpośredniego dotarcia do nowych klientów podczas konferencji dla nauczycieli, organizowanie stoisk promocyjnych podczas lokalnych imprez, festynów, czy kiermaszy edukacyjnych, Starają się być także zauważalni podczas różnych wydarzeń, takich jak Europejskie Dni Dziedzictwa.

Zdaniem respondentów w bardzo wielu przypadkach cały wysiłek marketingowy zniweczyła pandemia, po której nierzadko trzeba na nowo odbudowywać relacje i kontakty ze szkołami i wcześniejszymi partnerami. Niestety jak zauważają respondenci zazwyczaj działania te leżą po stronie gospodarstwa, a nie placówki oświatowej.

Tabela 27. Deklarowana współpraca z innymi gospodarstwami edukacyjnymi.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	Nie	14
2	Nie i nie chciałbym/łabym	1
3	Nie, ale chciałbym/łabym	16
4	Tak	19
5	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023

Tabela 28. Powierzchnia gospodarstwa

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba wskazań
1	poniżej 1 hektara	4
3	od 1 do 5 hektarów	17
4	od 6 do 10 hektarów	15
5	od 11 do 20 hektarów	4
6	od 21 do 50 hektarów	5
7	powyżej 50 hektarów	5
8	Razem	50

Źródło: Badania własne 2023